

OPRACOWANIE SPRAWNOSCI „MAR”

Wymagania:

1. Poznałem/-am historię Czarnej Trzynastki, potrafi opowiedzieć o tym w ciekawy sposób.

Przed “Trzynastką”

W 1913, kiedy Grzesiak przyglądał się harcerzom w parku Jordana, powstała myśl, aby wraz z kolegami założyć zastęp. Zastęp nosił nazwę “Dziki”. Został on wcielony w szeregi 2 Krakowskiej Drużyny Skautowej im. gen. H. Dąbrowskiego. Gdy Józef złożył swoje przyrzeczenie w 1914 roku zastęp zmienił swoją nazwę na “Czarne Wilki”. Od tego momentu określenie “Czarny” będzie towarzyszyło Grzesiakowi i drużynie do końca. W 1916 roku Grzesiak i inni harcerze z “Czarnych Wilków” wezwani zostali na przeszkolenie do Zambrowa. Zastęp przemianowany został na pluton i brał udział w walkach o odzyskanie niepodległości.

13 Krakowska Drużyna Skautowa

17.02.1918 pluton “Czarnych Wilków” zostaje przemianowany przez Jerzego Grodyńskiego - komendanta harcerstwa krakowskiego - na 13 Krakowską Drużynę Skautową. Numer zostaje przyznany na prośbę harcerzy (według kolejności powinna być 8). Drużynowym zostaje Józef Grzesiak. Pierwszymi zarządzeniami było wprowadzenie czarnych chust oraz nadania przymiotnika w nazwie “Czarna Trzynastka”. Pod koniec października 1918 harcerze z drużyny biorą udział w rozbrajaniu austriackich żołnierzy. Dzięki temu zdobywają 24 karabiny, które umieszczone zostały w harcówce zwanej “Marnym widokiem”. 30 października tego samego roku uczestniczą w zajmowaniu odwachu austriackiego garnizonu i

oflagowaniu go polskimi flagami. Po tej akcji Kraków odzyskał wolność. Z inicjatywy Grzesiaka wiosną 1919 powstaje Harcerski Oddział Lotny Straży Obywatelskiej. Czarna Trzynastka zostaje jedną z najlepszych drużyn w krakowskim środowisku. Drużyna udowodniła swoją prężność dwoma wyczynami. Pierwszy z nich to zbudowanie sześciometrowej łodzi oraz kilkunastu prac z zakresu pionierki na wystawę osiągnięć skautowych w Krakowie. Drugi to udział w pomiarach melioracyjnych na Kujawach. Drużyna oprócz własnego rozwoju była bardzo zaangażowana w wydarzenia związane z odzyskaniem niepodległości i wojnę polsko-bolszewicką. Grzesiak utworzył Oddział Szturmowy Czarnej Trzynastki, a jego dewizą było: “Zwyciężyć, nie zginąć”. Następnie Józef dostaje zadanie stworzenia Oddziału Ochotniczego złożonego z harcerzy krakowskich. Oddział ten zostaje skierowany do Wileńskiego batalionu harcerskiego. 14 sierpnia 1920 r. batalion zostaje wcielony w szeregi 201 pułku ochotniczego i bierze udział w zdobywaniu Grodna. Harcerze po zakończonej wojnie wrócili do Krakowa, ale Grzesiak pozostał w Wilnie.

13 Wileńska Drużyna Harcerzy

Grzesiak po osiedleniu się w nowym miejscu zaopiekował się 3 Wileńską Drużyną Harcerzy, a w 1923 r. przemianował ją na Czarną Trzynastkę Wileńską Drużynę Harcerzy im. Zawiszy Czarnego. Harcerze dużo wędrowali oraz organizowali obozy stałe, wędrowne i specjalistyczne. Czarna Trzynastka bierze udział w wielu międzynarodowych zlotach skautowych, m. in. w Pradze, na Węgrzech, w Holandii. W 1924 r. w drużynie powstaje Gromada Włóczęgów, do której należeli najstarsi harcerze. Byli oni wzorem do stworzenia części ruchu dla dorosłych harcerzy. Przed wstąpieniem do Gromady przechodziło się okres próby w charakterze Łazika. “Arcywłóczędzy” byli największymi autorytetami w Trzynastce. W roku 1925 Czarna Trzynastka zorganizowała pierwszy obóz stały w Burbliškach k. Podbrodzia (Litwa, okręg wileński). Dzięki temu, że posiadała już swoje namioty drużyna mogła mieszkać w lesie, a nie ciągle wędrować. Inną nowością dla drużyny były zawody zastępów podczas “Marszu Trzynastki”, które polegały na przebyciu 13 km i wykonaniu zadań w drodze. Zawody zaczęły odbywać się każdego roku. W połowie lat 30. XX wieku wileński dziennik “Słowo” wydawał harcerski dodatek, który był redagowany przez Trzynastaków. Istotnym wydarzeniem dla drużyny było przekazanie do użytku wybudowanej stacji harcerskiej im. Ks. Biskupa Bandurskiego w grudniu 1938. Funkcję gospodarza objął “Czarny”, a Trzynastka otrzymała lokal na swoją harcówkę, która nie zmieniła nazwy i pozostała “Marnym widokiem”.

II wojna światowa i okres powojenny

18 października 1939 r. odbyła się ostatnia zbiórka drużyny za Stanicą Harcerską. Trzynastka obchodziła wtedy osiemnastą rocznicę założenia. Podczas tej zbiórki podjęto decyzje o pracy w konspiracji. Czarna Trzynastka przeszła do konspiracji i stworzyła Związek Bojowników Niepodległości. W czasie niemieckiej okupacji wraz z wileńskimi Szarymi Szeregami weszli w skład AK. Po wojnie w Wilnie pozostał nieznaczący ślad po Czarnej Trzynastce. Organista Józef Krypajtis - Trzynastak - chcąc umocnić harcerstwo i ochronić chłopców z chóru przed demilitaryzacją zaproponował im wstąpienie w harcerskie szeregi. Po entuzjastycznej reakcji 17 października 1946 r. odbyło się organizacyjne zebranie. Po zwerbowaniu większej ilości chłopców powstała Gromada Czarnej Trzynastki. Na zbiórkach harcerze uczyli się Prawa Harcerskiego, uprawiali sport i chodzili na wędrówki. Trzynastacy po wojnie znaleźli się w różnych częściach Polski. Aby zachować tradycję 6 stycznia 1947 r. kilku z nich spotkało się u dh Janiny Pankoninowej z 13-tej Drużyny Harcerki im. Biskupa Bandurskiego. Spotkanie to nazwali, nawiązując do tradycji, "Żerowiskiem". W miarę możliwości harcerze brali udział w harcerskim życiu w Polsce.

"Trzynastka" za granicą

Po wojnie Trzynastacy, którzy znaleźli się za granicą utworzyli Sekcję Zagraniczną Gromady Włoczęgów Czarnej Trzynastki. Józef Wiłkojć, jeden z najstarszych Trzynastaków, w Londynie w 1944 r. wznowił wydawanie "Obieżyświata", który był rozsyłany Trzynastakom znajdującym się w Wojsku Polskim na Zachodzie. Kontakt pomiędzy nimi a Józefem ciągle się poszerzał. Największe skupisko Włoczęgów z Trzynastki znajdowało się w Chicago. Od roku 1955 co roku odbywają się tam zebrania zwane "Żerowiskami". Podczas nich wybiera się kierownika Sekcji Zagranicznej. W wyborach bierze się pod uwagę głosy Trzynastaków z innych krajów, a w szczególności z Australii i Kanady.

Ostatnie działania Trzynastaków

Jedno z ostatnich wspólnych spotkań Trzynastaków w Polsce odbyło się podczas pogrzebu Grzesiaka we wrześniu 1975 roku. Pomimo zakazu wydanego przez Komendę Chorągwi Krakowskiej ZHP, nad grobem "Czarnego" pochylono sztandar Czarnej Trzynastki Krakowskiej.

Dziś Wileńska Czarna Trzynastka nie istnieje, lecz jej sztandar oraz sztandar Wileńskiej Chorągwi przetrwały. Postanowiono powierzyć je opiece Matki Boskiej Częstochowskiej. 10-go grudnia 1983 r. przekazano oba sztandary klasztorowi o.o. Paulinów na Jasnej Górze.

2. W wybrany sposób przedstawię jeden z obrzędów, zwyczajów Czarnej Trzynastki. Potrafi uzasadnić swój wybór.

Obrzędy Czarnej Trzynastki

- Numerem drużyny była 13. uważana przez Grzesiaka za szczęśliwą.
- Harcerze nosili czarne chusty spinane szyszką. Zamiast kapeluszy skautowych harcerze nosili rogatywki z czarnym otokiem.
- Harcówka Czarnej Trzynastki pierwotnie mieściła się w mieszkaniu Grzesiaka w Krakowie. Jej nazwa to "Marny widok".
- Na ścianie w harcówce umieszczone było hasło Roberta Baden-Powella: "Raz skautem - całe życie skautem".
- Podczas wojny polsko-bolszewickiej w 1920 dewizą harcerzy z Czarnej Trzynastki było: "Zwyciężyć, nie zginąć".
- Patronem drużyny był Zawisza Czarny.
- Członkowie drużyny nazywani są "Trzynastakami".

4. Wiem kim była Maria Grzesiakowa z domu Bobrowicz.

Maria Bobrowicz-Grzesiakowa była nauczycielką, harcmistrzynią oraz uczestniczką walk o niepodległość Polski. W czasie wojny polsko-bolszewickiej służyła jako sanitariuszka. W trakcie walk opatrzyła ранego Józefa Grzesiaka „Czarnego”, za którego wyszła za mąż w 1921 roku. Po wojnie pozostała w Wilnie, gdzie aktywnie działała w harcerstwie, wspierając organizację Czarnej Trzynastki Wileńskiej i prowadząc żeńską drużynę harcerską, która w 1934 roku przyjęła nazwę 13. Żeńskiej Wileńskiej Drużyny Harcerek im. bp. Władysława Bandurskiego. Pełniła funkcję instruktorki, komendantki hufca oraz członkini Komendy Chorągwi Wileńskiej ZHP. Przed II wojną światową kierowała referatem przysposobienia do obrony kraju w Komendzie Chorągwi Wileńskiej i współorganizowała Pogotowie Harcerek, szkoląc młodzież w zakresie służby sanitarnej, łączności, terenoznawstwa. W 1942 roku zapadła na ciężką chorobę, z którą przegrała 24 marca. Pochowano ją na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

5. Znam nazwy drużyn i gromad zuchowych wchodzących w skład Szczepu.

- II Piotrkowska Grunwaldzka Drużyna Harcerska „Sulima” im. Zawiszy Czarnego
- 7 Piotrkowska Drużyna Harcerska „Spit” im. gen. Roberta Baden-Powella
- 9 Gromada Zuchowa „Radosne Promyczki”
- 24 Piotrkowska Drużyna Harcerska „Port” im. Jerzego Iwanow-Szajnowicza
- 27 Piotrkowska Drużyna Wędrownicza „Buki” im. Batalionu Parasol
- 27 Gromada Zuchowa „Mieszkańcy Boru”
- 86 Piotrkowska Drużyna Harcerska „Knieja” im. Stefana Karaszewskiego
- 86 Gromada Zuchowa „Leśne Duszki”

6. Znam najważniejsze fakty z historii Szczepu.

I Środowiskowy Szczep Harcerski „Matecznik” im. Józefa Andrzeja Grzesiaka „Czarnego” został powołany w ramach próby na stopień Harcerza Rzeczypospolitej realizowanej przez hm. Tomasza Ciepluchę, założyciela Szczepu. Swoją nazwę zawdzięcza miejscu, które w lesie zapewnia schronienie zwierzętom, z dala od zgiełku powodowanego ludzką ręką. Inspiracją Druha założyciela była książka „Obrzędowy Piec” Marka Kudasiewicza.

1989 – Obóz „Matecznik” w miejscowości Walne; jego uczestnikami były 27 PDH, 24 PDH oraz 10 PDH, która nie weszła później w skład tworzącego się Szczepu. 1

grudnia odbywa się pierwsza zbiórka w Technikum Budowy i Remontu Maszyn, w której oprócz harcerzy biorą udział także zuchy z 62 GZ „Mieszkańcy Boru”.

1990 - Pierwszy oficjalny obóz Szczepu o nazwie „Klipper” i stylizacji żeglarskiej na Trzech Morgach.

1991 – Złot 80-lecia ZHP w Pająku, wędrowny obóz 27 w Bieszczadach.

1992 – Obóz słowiański „Arkona” w Brzance; do Szczepu dołącza 86 PDH „Knieja” im. Stefana Karaszewskiego z Moszczenicy.

1993 – Obóz indiański „Tippicanoe” w Załęczu Wielkim.

1994 – Obóz rycerski „Kasztel Gozdawa” na Trzech Morgach oraz wędrowny obóz 27 po Jurze Krakowsko-Częstochowskiej; reprezentacja Szczepu wyrusza do Danii na zaproszenie zaprzyjaźnionych skautów. Powstają dwie nowe drużyny – II PDH „Sulima” im. Zawiszy Czarnego oraz 7 PDH „Spit” im. Gen. Roberta Baden-Powella.

1995 – Obóz wikingów „Walhalla” w Pierszczewie oraz Światowy Złot Harcerstwa Polskiego w Zegrzu.

1996 – Obóz japoński „Sekura-kai” w Bieszczadach oraz udział reprezentacji Szczepu w Zlocie Skautów Duńskich. W Szczepie powstaje 14 PDH „Serce” im. Olgi Drahonowskiej-Małkowskiej oraz dołącza do niego 18 DH „Kuźnia” ze Szczercowa.

1997 – Biała Służba w Krakowie podczas wizyty Jana Pawła II; obóz rzymski „Quo Vadis” w Perkozie. Reaktywowano gromadę zuchową „Mieszkańcy Boru” pod numerem 27.

1998 – Kurs Instruktorski „Gawra” w Seminarium Misyjnym Ojców Sercanów w Stadnikach pod Krakowem; obóz „Matecznik” w karkonoskiej Przesiece.

1999 – Biała Służba w Łowiczu oraz obóz z okazji X-lecia Szczepu na Walnym, podczas którego zakopano pierwszą Kapsułę Czasu – butelkę z pamiątkową wiadomością.

2000 – Akcja letnia odbywa się na Światowym Zlocie Harcerstwa Polskiego w Gnieźnie. do Szczepu dołącza 9 PDH „Promieniści” im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego.

2001 – Obóz puszczański „Leśna Dziupła” w Machlinach.

2002 – Obóz wiejski „Sami Swoi” w Niesulicach.

2003 – Obóz egipski „Tel-el-amarne” na Walnym; komendantem zostaje hm. Waldemar Zdziechowski, a na bazie zostaje zakopana kolejna Kapsuła Czasu. W tym samym roku ujednolicono barwy Szczepu – odtąd wszyscy członkowie nosili czarno-błękitne chusty na wzór Czarnej Trzynastki.

2004 – Obóz oparty na historii Szarych Szeregów o nazwie „Wawer” w Milówce. Szeregi Szczepu zaś poszerzają się o dwie nowe gromady zuchowe – 24 GZ „Przyjaciele Gumisiów” oraz 86 GZ „Leśne Duszki” działającą w Moszczenicy.

2005 – Obóz śródziemnomorski „Mare Mediteraneum” na Walnym.

2006 – Komendantem Szczepu zostaje świętej pamięci phm. Krzysztof Bałecki podczas obozu indiańskiego „Siha Sapa” w miejscowości Ryte Błota.

2007 – Zlot Harcerstwa Polskiego w Kielcach, w którym biorą udział harcerze Matecznika oraz obóz stylizowany na Dziki Zachód o nazwie „Wild West” mający miejsce w Załęczu Wielkim.

2008 – Obóz słowiański „Wineda” w Przerwankach.

2009 – Obóz XX-lecia Szczepu na Walnym, podczas którego każdy zastęp miał obrzędowość zaczerpniętą z innych stylizacji odbywających się na przestrzeni ostatnich dwóch dekad. Komendantem Szczepu zostaje pwd. Sebastian Mięgała.

2010 – „Matecznik” bierze udział w Jubileuszowym Zlocie z okazji 100-lecia Harcerstwa Polskiego w Krakowie. W Białym Brzegu odbywa się obóz „Soplicowo” o stylizacji szlacheckiej.

2011 – Obóz indyjski „Widżajanagar” na Walnym.

2012 – Obóz w uniwersum „Władcy Pierścieni” o nazwie „Minas anor” w Stróżnicy.

2013 – Obóz legionowy „Matecznik” w miejscowości Kostiuchnówka na Ukrainie przy współpracy z Chorągwanym Centrum Dialogu.

2014 – Obóz piracki „Jolly Roger” w nadmorskim Rogowie.

2015 – Obóz starożytnej Grecji „Castra Heroes” w Załęczu Wielkim. Komendantką Szczepu zostaje pion. Anna Szadkowska. W Piotrkowie Trybunalskim odbywa się Święto Chorągwi Łódzkiej „U Źródła”, podczas którego Szczep organizuje trasę zuchową, a członkowie „Matecznika” biorą udział w IV Zlocie Kadry ZHP „Na szlaku”.

2016 – Obóz z okazji 1050 rocznicy Chrztu Polski „Castrum Aquila” w Lucieniu.

2017 – Obóz leśny „Lato Leśnych Ludzi” na Walnym. Komendantką Szczepu zostaje pwd. Olga Cieplucha. Do Szczepu dołącza wodniacka 10 GZ „Optimus”.

2018 – Obóz legionowy w miejscowości Kostiuchnowka na Ukrainie przy współpracy z Chorągwanym Centrum Dialogu; reprezentacja Szczepu bierze również udział w I Międzynarodowym Zlocie Drużynowych na tym terenie. Zuchy udają się na kolonię indiańską „Zdobycy Prerii” do Białego Brzegu.

2019 – Całoroczne obchody XXX-lecia Szczepu. Obóz ludowy „Kopydłowo” na Walnym, gdzie pozostawiono kolejną Kapsułę Czasu.

2020 – Wybuch pandemii SARS-Cov-2, który znacząco utrudnia harcerską służbę, jednak „Matecznik” dzielnie stawia jej czoła. Odbywa się krótki obóz wyspiarski „Isła Floresta” na Trzech Morgach.

2021 – Obóz romski „Rytra” w Czarnej Górzej w Bieszczadach.

2022 - Obóz egipski „Heliopolis” w Kostkowicach.

2023 – Obóz meksykański „Guanajuato” na Walnym, gdzie niestety Szczep zjechał po raz ostatni przed likwidacją bazy. Pozostawiliśmy po sobie ostatnią Kapsułę Czasu.

2024 – Całoroczne obchody XXXV- lecia Szczepu. Podczas zlotu jubileuszowego na Trzech Morgach komendantką zostaje phm. Aleksandra Szczepanik. Obóz PRLowski „Ale to już było” w Cichem. Przy Szczepie zostaje założony Krąg Instruktorski „Wataha”, którego przewodniczącą zostaje hm. Olga Cieplucha. Dołączają dwie nowe gromady zuchowe – 27 GZ „Mieszkańcy Boru” oraz 9 GZ „Radosne Promyczki”.

2025 – Obóz baśni i legend polskich „Baśniobór” w Marianówce.